

פרק שלישי — 'זה בורר'

דף כג

מת. א. האם יכול הלווה לסרב לדון לפני הדיינים שבחר המלוה, ולבחור לו ב"ד אחר?
ב. כאשר זה בורר לו אחד וזבל"א, מי בורר את הדיין השלישי?

א. אמר רבי אלעזר, לווה שמסרב לדון במקום זה אלא אומר לילך בבית הועד — כופים אותו ודן בעירו, הואיל ו'עבד לווה לאיש מלוה'. אבל בכגון 'ערכאות שבסוריא' שאינם בקיאים בדין תורה — יכול לומר לילך לבית הועד או לעשות 'זה בורר לו אחד וזבל"א...'. (רבי יוחנן).
ואפילו בבית דין של מומחים, אם קיימים שני בתי דינים בסמיכות, כגון ב"ד של רב הונא ושל רב חסדא, יכול לבחור אחד מהם, לפי שאין כאן הטרחה לצד שכנגד.
יש אומרים שיכול אפילו לב"ד הפחות חשוב (סמ"ג ועוד).

כשכל אחד מבעלי הדין בורר לו אחד — ב'ערכאות שבסוריא'; לדברי רבי מאיר יכול כל צד לפסול את הדיין שבחר האחר, ולדעת חכמים (והלכה כמותם) אינו יכול עד שיביא ראיה לדבריו. אבל בדיינים מומחים — מודה ר"מ שא"א לפסול ללא ראיה.

בעל דין שברר דיין הקרוב לאחד מבעלי הדיינים, יכול בע"ד שכנגדו לפסול (עפ"י מהרי"ק טו ושי"פ). אבל אם בירר האחד לדיין את אוהבו של בעל דינו, אין השני יכול לפסול, שכיון שהאוהב אינו פסול לדון אלא משום קירוב הדעת, אי אפשר לפסול אלא הצד שכנגד, ולא האוהב (עפ"י חות יאיר ב. וע' עבודת הגרשוני לג). ואם בירר את אוהבו שלו — אם היה אוהב קצת, כשר. ואם אוהבו גמור ושושבינו — פסול (עפ"י רמ"א וסמ"ע חו"מ ז; חות יאיר ב-ג).

ב. לר' מאיר, שני בעלי הדין בוררים להם דיין שלישי. ולחכמים, שני הדיינים לבדם הם שבוררים מי יצטרף עמהם לדון. ואף ר"מ מודה שצריכים גם את דעת שני הדיינים לשלישי שעמהם (כדברי רב יהודה בשם רב).

מט. א. בעל דין שקיבל להאמין לעד אחד כשנים — האם יכול לחזור בו מקבלתו זו?

ב. הטוען בבית דין, יש עמי שני כתי עדים להעיד כדברי — האם צריך להביא את שתיהן או די בכת אחת? ומה הדין כשהביא שתיהן ונמצאה כת אחת פסולה?

א. לפי פירוש ריש לקיש למשנתנו, בעל דין שקיבל להאמין עד אחד כשנים, לרבי מאיר יכול לחזור בו ולחכמים אינו יכול. (ואעפ"י שהקשו על פירושו מלשון המשנה, לא דחו את הדין).

ב. לפירוש רב דימי בשם רבי יוחנן, נחלקו רבי מאיר וחכמים על הטוען בבית דין שיש לו שני כתי עדים, האם מצריכים אותו לברר דבריו או די להביא כת אחת [וכן סובר רשב"ג לענין הטוען שיש לו שטר על הקרקע וגם חזקה, די לו שיוכיח חזקתו. וע"ע בב"ב קסט].

לדעת האומר צריך לברר דבריו, אם נמצאו עדי כת אחת פסולים — לפירוש רש"י שנקט לעיקר, אין כאן בירור דברים והפסיד. ורבנו תם חולק. ולפירושו הוא הדין אם אין יכול לברר דבריו לא הפסיד, שאין מצריכים לברר אלא לכתחילה. (וכן דעת רשב"ם ב"ב קע. וע' גם בשו"ת מהרי"ו צב).

דפים כג — כד

ג. א. האם יש אופנים שבעל דין נאמן לפסול עדיו של בעל דינו?
ב. האם נאמן אדם להעיד פסול על דיין שברר בעל דינו?

א. לדברי ר' אלעזר, אם בא בעל דין ואחר עמו בקריאת ערער על כשרות העדים שהביא בעל דין שכנגדו, ואומרים שהם ממשפחה פסולה לעדות כגון משפחת עבד — לרבי מאיר נאמנים לפסול, ולחכמים אינם נאמנים מפני שהבע"ד נוגע בעדותו. ואפילו לר"מ, כאשר מעיד לפסול את העד משום גולנות [ולא מעיד על המשפחה] — אינו נאמן.

לרבי דימי בשם ר' יוחנן — לר"מ נאמן בעל דין [כשאחר עמו] לפסול את העדים כאשר בע"ד שכנגדו טוען שיש עמו כת עדים נוספת, כי אז שוב אינו 'נוגע'. (לפירוש אחד (וכן נקט ר"ת), מפני שצריך הלה לברר דבריו ולהביא שתי הכתות, ואם כן אין נפקותא בפסלותם של כת אחת. ורש"י נקט לעיקר שלר"מ אין צריך לברר ודיו בכת אחת, הלכך יכול הלה לפסול כת אחת. ואפילו נמצאת אחר כך הכת האחרת פסולה, כבר נתקבלה בכשרות עדות זו). ולחכמים — לעולם אינו נאמן.

לרבינן בשם ר' יוחנן — מחלוקת ר"מ וחכמים כשיש כת עדים נוספת לשכנגדו וכו"ל, ובאופן שפסל גם דייניו של זה ונמצאו פסולים כמו שאמר, לכך האמינו ר"מ על פסול העדים מתוך משום סברת 'מגו'. הלכה כחכמים שאין בע"ד נאמן לפסול העדים שכנגדו (ח"מ יג, ד).

ב. דין המומחה לרבים, אין בכחו של בעל דין לפוסלו. אבל כגון ערכאות שבסוריא שאינם בקיאים — לדברי רבי מאיר יכול לפוסלו, כלומר לא אדון לפניו. וחכמים אומרים: אין יכול לפוסלו ללא הבאת ראיה שהוא קרוב או פסול.

לדברי רבינן בשם רבי יוחנן, כאשר פסל בעל הדין גם את העדים שכנגדו ונאמנו דבריו בראיה, לרבי מאיר נאמן כמו כן לפסול הדיינים משום 'מגו', כאמור.

דף כד

נא. א. בעל דין שאמר 'נאמן עלי אבא / אביך' כדיין — האם ומתי יכול לחזור בו מדבריו?
ב. מי שהיה חייב לחברו שבועה בבית דין ואמר לו השבע לי בחיי ראשך והיפטר, או הישבע ואתן לך כל מה שתטען — האם יכול לחזור בו מדבריו אלו?

א. בעל דין שאמר לשכנגדו 'נאמן עלי אבא / אביך' כדיין; 'נאמנים עלי שלשה רועי בקר' — לדברי רבי מאיר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול. ונחלקו אמוראים באיזה אופן מדובר; — לדברי שמואל מחלוקתם אמורה כשהתובע קיבל על עצמו להאמינם, ולמחול תביעתו לפי דבריהם, אבל כשהנתבע האמינם ('אתן לך') — דברי הכל יכול לחזור בו, כי כל עוד הממון בידו, אין כח ביד התובע להוציא אלא בדיינים כשרים.

ולדברי רבי יוחנן (וכן שלח רנב"י לרב אשי), מחלוקתם בנתבע. נסתפקו בגמרא לרבי יוחנן, האם רק באופן זה נחלקו או בין בזה בין בתובע. וכן היא דעת רבא בפירוש מחלוקתם.

עוד נחלקו אמוראים, מתי בא לחזור בו מדבריו — לריש לקיש מדובר לפני גמר דין, אבל לאחר גמ"ד דברי הכל אין יכול לחזור. ולרבי יוחנן ורבא — לאחר גמר דין מחלוקת, אבל לפני גמ"ד יכול לחזור אפילו לחכמים.